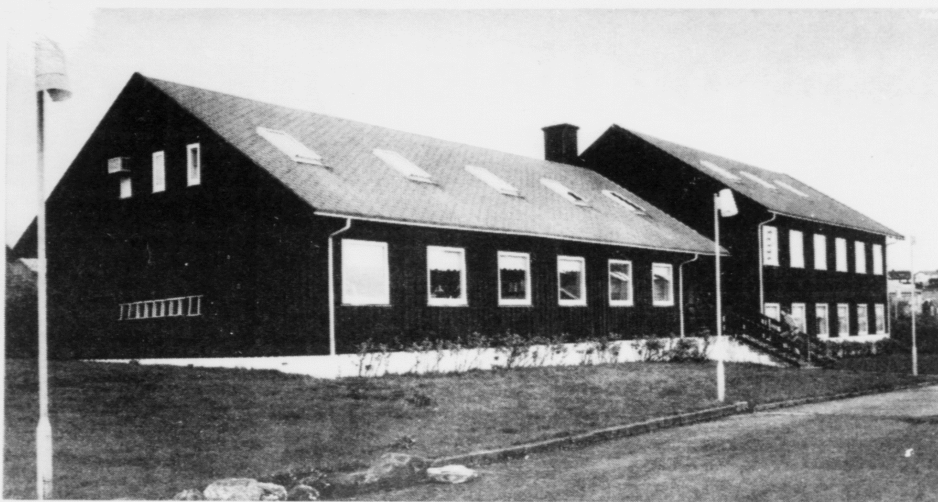

Um høvuðsgreinarlesturin í føroyskum á Fróðskaparsetrinum

Mangt hevur verið tosað og skrivað um møguleikarnar at byrja høvuðsgreinarlestur í Norðurlandskum, serliga føroyskum máli og bókmentum á Fróðskaparsetrinum, og um orsøkirnar til útsetingina av lestrinum.

Tað er lætt at skilja, at teir studentar, sum eru fúsir at halda fram við lestri eftir exam.art., fara at ótolnast, at starvsfólkini á Føroyamálsdeildini eru vónsvikin av tí at eingin lærari kundi setast í bókmentastarvið, og at eg sum einasti kompetenti søkjarin til málvisindastarvið ikki helt meg kunna taka við meir enn hálvum professarstarvi, hetta av persónligum orsøkum, sum stungu seg upp aftaná at eg hevði sòkt starvið.

Málið er flekt. Har eru mangir leystir endar. Hetta sæst m.a. týðiliga í greinum í Sosialinum tann 29. mai, har Edvard Jónsson hevur havt viðtal við Jóan Paula Joensen, Eivind Weyhe, Reidar Djupedal og undirritaða. Í mongum førum eri eg samdur við tað, sum skrivað er, í nøkrum førum havi eg aðra áskoðan, og her og har er týðiligt, at misskiljingar fylgja. Tí vil eg gera nakrar viðmerkingar til tað, sum stendur í hasum greinum.

At byrja við eri eg heilt samdur við Edvard, tá ið hann skrivar, at »Føroyamálsdeildin hevur ómetaliga stóran týdning fyri føroyska mentan, og eina

ábyrgd, hon ikki kann sleppa undan.« Endamálið eigur at vera at útbúgva bæði granskarar og lærarar. Høvuðsgreinar-námið er heilt neyðugt fyri at fáa væl útbúna lærarar í føroyskum á studentaskúlanum og HF-skeiðunum. Móðurmálið átti at verið kjarnin í allari undirvísing, hava heiðurs-sessin og virðast sum dýrabar ogn.

Viðvíkjandi granskning eri eg glaður fyri, at Edvard nevnr tað »ovurstóra verk«, sum Føroyamálsdeildin ger, »eitt nú viðvíkjandi staðarnavngranskning, innsavning av orðum o.s.fr.« Hetta »týkist mestum gjørt í loyndum« — og tó er hetta arbeiði av størsta týdningi. Her eigur fyrst og fremst tað visindaliga arbeiði, sum serliga Jóhan Hendrik W. Poulsen og Mortan Nolsøe hava útint á Setrinum í mong ár, at vera nevnt.

Eg eri eisini samdur við Reidar professara, tá ið hann skrivar, at »endamálið er, at føroyingar skulu skipa fyri og leiða høvuðsgreinarlestur í føroyskum og norðurlandskum.« Hetta er tó ikki gjørligt beint nú. Tí — heldur Reidar fram — »vansin er tann, at í løtuni hevur eingin føroyingur tann formella forleikan til at leiða henda lesna... Tað er avgjørt neyðugt, at leiðbeinarnir hevur akademiskan kunnleika og forleika á hægsta stigi.«

Endamálið við høvuðsgreinarlestrinum er m.a.,

at studentarnir skulu læra visindaliga metodu, fáa leiðbeining í granskingarlag og í skiving av visindaligum avhandlingum. Tann sum skipar og stendur fyri hesum lesnað má sjálfandi vera væl royndur granskari. Tann sum sjálfur ikki hevur skrivað málvisindaligar avhandlingar, er ikki forur at leiðbeina aðrar at gera tað.

Reidar skjýtur upp, at føroyskir akademikarar skulu fáa høvi »at granska í síni sergrein og skriva doktoraritgerð, sum ger teir forar fyri at leiða lestur á universitetsstøði.« Og hetta er ikki lótuverk. Tí dugi eg ikki sigga, hvussu hetta vandamál skalkunna loysast til heystið 1987. Fyribils er tí neyðugt at »fara yvir um ána eftir vatni« og seta útlending sum visindaligan leiðara.

Undirvísingar-skylda og granskingskylda

Í viðtalinum við Eivind sigur hann: »Tað verður ofta gloymt, at vit eisini hava granskingskyldu, í skaldskapi av mánna-munni, bókmentum, staðarnøvnum og føroyskum máli yvirhøvur. Hetta er ein fortreyt fyri at ein kann undirvísja á universitetsstigi, og serliga tá høvuðsgreinarlestur verður havdur í huga.« Hetta er heilt beint. Í hesum sambandi vil eg greiða frá,

hvussu lutfallið er í Danmark millum hesar skyldur.

Á dansku universitetum verður arbeiðstíðin hjá lærarunum vanliga býtt soleiðis, at undirvísinginfær 50%, granskingin 40%, og fyrisitingin 10% av tíðini. Hetta eru grovt tøl, og ymiskar broytingar kunnu gerast. Fyri hvønn undirvísingartíma roknað 2,5 tímar til fyrireikingar. Ein professari, sum undirvísir 6 tímar um vikuna, kann soleiðis rokna hetta sum 21 arbeiðstímar, t.v.s. 50% av arbeiðstíðini. Vegleiðing, lesing av uppgávum, vðaltímar og próvtøkur roknað uppi í undirvísingarpartin. Tá ið undirvísing ikki fer fram, verður granskað og skrivað. Fera verður roknað til 5 vikur.

Eitt sum má vera mis-skilt í viðtalinum við meg er, »at tann granskingskylda, eg havi sum professari, var roknað uppi hetta tíðarskeiði« (t.v.s. tveir mánaðir um heystið og tveir um várið). Eg haldi eg gjørdi tað heilt klárt, bæði at eg vildi taka upp meg fleiri tímar um vikuna ta tíð eg var á Setrinum enn sum er vanlig undirvísingarskylda (tað gjrði eg eisini meðan eg var í Føroyum í 1976-1978), og at granskingskyldan skuldi fullgerast fyrst og fremst ta tíð, sum eg ikki var í Føroyum. Ein professari, sum tekur upp seg t.d. 9 tímar undirvísing um vikuna, kann fullgera undirvísingarskyldu sína fyri eitt se-

mentur á 11 vikur, síðan eitt universitetssesmentar vanliga er 16 vikur. Hvat eg ætlaði at bjóða Fróðskaparsetrinum var í royndini næstan tað sama sum tilsvarar fult professarstarv hvat undirvísing viðvikur. Eg eri bangin fyri, at eg havi ikki gjørt hetta nóg klárt.

Tað er sjálfandi ikki ein fullgøð loysn at hava ein professara, sum er burturstaddur hlava ta tíð undirvísing fer fram. Nógv betri hevði verið, um eg kundi verið í Føroyum alt árið. Tó eri eg ikki heilt samdur við Jóan Paula Joensen, formann í Setursráðnum, tá hann sigur: »Tá ein hevur oddastarv á universiteti, má hann vera uppi á pláss alla tíðina.« Tað spyrst hvat sum liggur í orðinum »oddastarv«. Eitt er at hava ábyrgdina fyri undirvísingini og tí visindaliga arbeiðinum, annað er at hava ábyrgd fyri fyrisitingini. Tað er ikki sjálvsagt, at hesar báðar uppgávur eiga at liggja á sama manni. Tá ið talan er um Føroyamálsdeildina haldi eg tað er avgjørt ein fyrimunur, um ein føroyingur hevur ábyrgdina fyri fyrisiting, eitt nú Eivind Weyhe, eisini um annar maður hevur høvuðsábyrgdina fyri skipanini av undirvísing og granskning. Tann sum hevur fyrisitingina um hond, má sjálfandi »vera uppi á pláss alla tíðina«, antin sjálfur ella við vikari. Harafturimóti er einki til hindurs fyri, at ein akademiskur lærari er burtur frá deild sínari styttri ella longri tíðarskeiði, um hann annars fullger undirvísing og granskingskyldur sínar. Spurningurin er, hvussu undirvísing verður skipað.

Samankroystir tímar — og glopp í undirvísingini?

Í viðtali við Eivind verður sagt, at »næmingaumboðini á Føroyamálsdeildini vóru illa nøgd við at kroysta so nógvar tímar saman teir báðar mánaðirnar, hann (t.v.s. undirritaði) var her, og so onga undirvísing ella vegleiðing at fáa í fleiri mánaðir.« Hetta er ein spurningur um, hvussu undirvísing verður skipað. Á akademiskum stigi er ikki neyðugt at hava sama tímatal og somu evnisbólkar alt árið ella heilt semester, soleiðis sum er á studentaskúla. Um undirvíst verður í t.d. fyra evnisbólum í einum semestri, er ofta ein fyrimunur, um undirvísing verður skipað soleiðis, at tvey evni ella evnisbólkar studest samstundis í eitt hálvt

semester, og aftaná tað tveir aðrir evnisbólkar restina av semstrinum. Har verður sostatt einki glopp í undirvísingini, og tímatalið fyri studentarnar kann vera tað sama alt lestrarárið.

Fyri lærararnar førir ein slik skipan við sær eyka tímatal í vissum tíðarskeiðum, har undirvísing verður konsentrerað. Hinvegin eru so periodur, har lærarin kann arbeiða við granskingsuppgávur sínar uttan at noyðast at samstundis hugsa um undirvísing.

At studentarnir skulu vera uttan vegleiðing í nakrar mánaðir, haldi eg ikki hevur so nógva at siga. Spurningurin er um framhaldslestur, og á hesum stigi skulu studentarnir eisini læra at arbeiða sjálfstøðugt. Eftir einari periodu av dyggari undirvísing og vegleiðing skulu teir hava høvi at arbeiða óforstýraðir við evnum sínum, smærri uppgávum ella specialavhandlingum. Tá ið vegleiðarin aftur er uppi á pláss, er tíð at granska og døma um tað arbeiði, sum er gjørt, og at geva góð røða fyri hvussu arbeiðið skal halda fram.

Var eg ov optimistiskur?

Kanska var eg ov optimistiskur, tá eg helt, at høvuðsgreinarlestur kundi byrja nú til heystar, soleiðis sum umstøðurnar nú eru. Eg var ikki klárur yvir, at so nógvir studentar (27) høvdu sagt seg áhugaðar fyri at lesa viðari eftir exam.art. Heldur hugsaði eg kanska ikki nóg mikið um teir trupuleikar, sum koma av at exam.art. nám fer fram samstundis sum tað tilætlaða høvuðsgreinar-námið. Tá ið harafturat eingin lærari í bókmentum kundi setast, haldi eg nú at tað var rætt at útseta framhaldslesturin. Viðvíkjandi tí málsliga partinum av náminum, er tað tó framvegis min áskoðan, at hann átti at kunnað gjøgnumferast við mær sum professara við skerdari tænatutíð (so sum eg havi greitt frá omanfyri).

Umfram Eivind Weyhe, sum nú er deildarstjóri á Føroyamálsdeildini, eru aðrir kørir málmennt á Setrinum, eitt nú Jóhan Hendrik W. Poulsen og Ulfr Zachariassen. Hesir tveir hava skrivað hópin av frálukum greinum um ymisk málslig evni. Teir eru óivað førir at geva holla undirvísing og dygga vegleiðing í sergreinum sínum í høvuðsgreinar-náminum.

Björn Hagström